Br. 1880_II,26.

EEN
NATIONAAL GEDENKTEEKEN?

TOESPRAAK,

GEHOUDEN BIJ DE ONTHULLING VAN HET

MONUMENT VOOR DE GEBROEDERS DE HOUTMAN,

TE GOUDA OP DEN 1sten JULI 1880,

DOOR

J. N. SCHELTEMA,

Oud-Archivaris der Gemeente, Onder-Voorzitter van de Hoofd-Commissie.

(Niet in den Handel.)

Erfgenamen van de schatten,
U door HOUTMAN's geest vermaakt,
Blijft ge HOUTMAN's geest bevatten,
Of — hebt gij dien geest verzaakt?
Hebt ge 't erfdeel van de vadren
In uw koffren slechts bewaard;
Of stroomt u hun bloed door d' adren;
Zijt ge uw naam en erfdeel waard?
Bouwt of sloopt gij zeekasteelen?
Sterkt ge Hollands mogendheid?
Blijft ge in andre waereldeelen
Wat gij werdt door hun beleid?
Geeft ge uw handelsmarkt verloren,
Of behoudt ge wat ge hebt,
Midlerwijl ge op nieuw tresoren
Uit weer nieuwe bronnen schept?
Durft ge wagen om te winnen,
Als in vader HOUTMAN's tijd,
Warm van hart en kalm van zinnen,
Onbezweken in den strijd?
Wroet ge in eigen ingewanden
Tot bederf van 't algemeen,
Of — slaat gij met moed de handen
Tot *'s lands* welvaart trouw inéén....

Toekomst, gij zult 't antwoord geven!
't Is een chaos onze tijd!
Alles gaat op dood en leven
Voor het zelfbehoud ten strijd! —
Wakker ons aaneengesloten,
Vreemden invloed kloek gekeerd!
Iedren vooglaar uitgefloten
Die arglistig kwinkelcert!
Groote woorden niet — maar feiten!
Werklijkheid — geen schoone schijn,
Handlen, werken — en niet pleiten,
En — *gehandhaafd wat we zijn.*

A. J. DE BULL.

(De Bierbrouwer van Gouda.)

Hoogedelgeboren Heer Voorzitter van onze Commissie, wien Z. M. de hoogste belangen van onze overzeesche gewesten heeft toevertrouwd!

Hooggeschatte Eereleden, onder welken ik ook Uwe Exc. den Commissaris des Konings van dit gewest, met een blijmoedig harte begroet!

Afgevaardigden van onze Sub-Commissiën!

Edelachtbaar Gemeentebestuur van Gouda, en gij overige genoodigden, in welke lands- of stedelijke betrekking ook werkzaam!

Hooggewaardeerde Vrouwenschaar!

Geëerde Hoorderessen en Hoorders!

Er is een *woord* in onze moedertaal, een schoon woord, omdat het een nog schooner zaak aanduidt, dat evenwel naar het schijnt, voor velen zoek is geraakt, zoo zij het ooit gekend hebben; een *woord*, dat dreigt voor ons volk verloren te zullen gaan, zoo de geest, die dezulken bezielt, maar dien ik hier niet nader omschrijven wil, al verder en verder zich uitbreidt en een volgend geslacht misschien reeds geheel bestuurt; een *woord*, dat reeds lang tot het verledene zal behooren, indien althans de betergezinden onder onze natie door eigen houding en daad niet spoedig samenspannen om het te handhaven, wanneer de bewerkers van het woordenboek onzer Nederlandsche taal tot de letter zullen gekomen zijn waaronder het behoort. Het is het woord *waardeering*.

Ja waardeering, schatting van den werkelijken *prijs*, wanneer het *zaken*, of van ware *verdiensten*, wanneer het *personen* geldt en inzonderheid eigene stad- en landgenooten, die wordt tegenwoordig bij al te velen onder ons gemist.

En gaat het nu ulieden zoo als mij, G. H.! dan moge het u hinderen, wanneer gij jongelieden nauwelijks den kinderschoenen ontwassen, over menschen, in wier schaduw zij misschien nooit zullen kunnen staan, een driest en vermetel oordeel hoort uitspreken; gij brengt hen gemakkelijk tot zwijgen; of gij denkt bij uzelven: zij zijn niet wijzer, en haalt medelijdend de schouders op, maar het blijft hierbij. — Erger wordt het nogtans en gij begint u te ergeren, wanneer ouderen met hunne pessimistische begrippen van den tegenwoordigen tijd, bij monde of in geschrifte, door zulk een geest van *depretiatie* van alles wat u rein en schoon en goed en heilig was tot dusverre, zich laten besturen. — Maar er gaat u als een zwaard door de ziel, wanneer gij tot de treurige ontdekking komt en daarin hoe langer zoo meer bevestigd wordt, dat ook werkelijk verdienstelijke mannen op hun gebied, mannen van invloed en beteekenis en wier eigen naam zelfs de geschiedrollen aan het nageslacht vermelden zullen, ook wel eens door dien stroom werden medegesleept, in dien draaikolk geraakten, of op dien klip verzeilden. En toch dat is reeds eenige jaren geleden met een onzer vaderlandsche geleerden geschied. Dat is met hem geschied ten aanzien van twee voormalige inboorlingen en poorters dezer stad, de verdienstelijkste wellicht, die Gouda ooit heeft voortgebracht en aan wie geheel Nederland tot op den dag van heden nog de grootste verplichting heeft. Dat is met een nu reeds afgestorvene, waarom ik zijn naam hier niet uitspreken zal, ten opzichte van de Gebroeders DE HOUTMAN [1] geschied. Doch mag ik u nu nogmaals met mijzelven vergelijken, dan wordt ulieden heden een pleister op die geslagene wonde gelegd. Dan zijt gij dankbaar, omdat gij uzelven van dien verderflijken geest onzes tijds vrij kennende,

[1] Waarom schrijft men toch nog vrij algemeen hunnen naam HOUTMAN en niet DE HOUTMAN, gelijk zij werkelijk heetten. Eerst hunne nakomelingen hebben dien verkorten naam aangenomen. Maar gelijk ik reeds vroeger opmerkte, naar aanleiding van kwitantiën van den jongsten der broeders hier en daar nog aanwezig, zoo heb ik ook van den oudsten, en er zijn een tal van hem op het rijksarchief, geen geschrift onder de oogen gehad, of het was DE HOUTMAN geteekend.

toch nog vele verwanten in het bezit van dien van waardeering, onder ons volk gevonden hebt. Dan doortintelen gevoelens van vreugde, zij het ook van eenigzins getemperde en weemoedige vreugde, bij de gedachte aan alles wat daaraan is voorafgegaan, in deze oogenblikken uw gemoed, omdat er als een *echt nationaal gedenkteeken* op dezen dag, een monument voor de Gebr. DE HOUTMAN in de geboorteplaats van diezelfde gebroeders verrijzen zal.

Een echt nationaal gedenkteeken. Met dien naam bestempel ik het hier reeds gestichte, en dra voor ons aller oog zichtbare monument. Maar mag het zoo in waarheid heeten? Zeker niet in die omvangrijke beteekenis, waarin uwe Hoofdcommissie dit zoozeer had gewenscht, niet in die van een "eerezuil door de eensgezinde en krachtige samenwerking van Nederland en Neêrlands Oost-Indië opgericht." [1] Helaas, daaraan heeft veel ontbroken! De tweede koopstad van ons vaderland begreep in hare wijsheid daarvoor niets te moeten doen. En waar wakkere en edele mannen in onze rijke en verjongde hoofd- en eerste handelstad daarover anders dachten, daar bleek het door dezen tot dit doel verzamelde, niet eens voldoende, om de daarvoor gemaakte kosten te dekken. Gelukkig echter dat ook hier weder de spreuk bevestigd werd: "vele laatsten zullen de eersten zijn." Want waar vele grooten en edelen en machtigen daarmede in gebreke bleven, daar hebben toch mannen van allerlei rang en stand en uit iedere volksklasse, zoowel uit Nederland als Insulinde daartoe hunne steenen of steentjes aangedragen. Reeds in dien zin mag het dus een nationaal gedenkteeken worden genoemd, dat het een *voortbrengsel van wezenlijke vaderlandsliefde* van velen te achten is.

Maar ook evenzeer omdat het geheel op *vaderlandschen bodem*, *door een Nederlander ontworpen en vervaardigd* werd. Neen wij vonden geene vrijheid, om in den vreemde te gaan zoeken, wat binnen onze grenzen te vinden was. Wij hadden geene vrijmoedigheid, om eigene kunstbroeders voor het

[1] Zie "Het Hoofd Comité aan alle voor- en tegenstanders van het op te richten HOUTMAN'S monument."

hoofd te stooten en te ontmoedigen door ze bevooroordeeld reeds vooraf bij anderen achter te stellen. En wij zouden het kwalijk voor u kunnen verantwoorden, Mijne Heeren! wanneer wij de stoffelijke bijdragen ons toevertrouwd, en waaraan onze kunstenaarswereld zoozeer behoefte heeft, aan hunne hand onttrokken hadden, om ze in een vreemden schoot uit te storten. Met vertrouwen hebben wij ons daarom voor een ontwerp tot enkelen hunner gewend. En gij, Mijnheer Stracké, die eerst in den door ons uitgeschreven wedstrijd de eerekroon hebt weggedragen, en wien wij vervolgens de geheele uitvoering van het werk opdroegen, gij hebt dat vertrouwen niet beschaamd, geenszins en in geenen deele. Integendeel, gij hebt onze beste verwachting overtroffen en u op eene onberispelijke, wat zeg ik, allerloflijkste wijze van uwe taak gekweten. Ontvang daarvoor hier in 't openbaar ons aller dank uit mijnen mond. Neem hem aan met den wensch, dat deze eersteling, nog door vele groote en omvangrijke kunstgewrochten, gebeiteld door uwe hand, moge gevolgd worden. Maar ook tegelijkertijd met de bede: blijf, ofschoon ook gevoed door den kunstzin en de kunstkennis van den vreemdeling, hetzij uit vroegere eeuwen, hetzij uit lateren tijd, blijf nogtans, gelijk uw reeds vermaarde vader, Nederlander in al uw werk. En toon het immer, gelijk gij het hier toondet, dat gij tot iets dergelijks geroepen, de geschiedenis van uw volk kent, maar ook den geest van het beste gedeelte uwer natie huldigt, die zich immer in de meest glansrijke tijdperken van haar bestaan, door eenvoud zoowel als door kracht en waarheid gekenmerkt heeft.

Ja door *eenvoud*, *kracht en waarheid!* Dat zich daardoor werkelijk ons volk vroeger en later onderscheiden heeft: het is hier de plaats niet, om dit aan te toonen. Maar wel om er, Mijne Heeren, uwe aandacht op te vestigen, dat zich daardoor ook ons monument onderscheidt. En ook op grond hiervan durven wij het al verder een echt nationaal gedenkteeken noemen. Wat het eerste, dien *eenvoud* betreft, dit zal wel geen betoog behoeven, evenmin als het daarvoor vatbaar is. Het kunstgewrocht zelf moge daarvan aanstonds getuigenis afleggen! En dit zal het ook voor iederen onbevangene en die daarvoor

eenigen zin en gevoel bezit. Dat daaraan evenwel geen *kracht*, en hier meer bepaald geen *kracht van zin en beteekenis*, is opgeofferd; het zal u blijken uit zijn geheelen aanleg en samenstel. Vier scheepjes zult gij daar gedeeltelijk voor u zien, de namen van Mauritius, Hollandia, [1] Amsterdam en het Duifken voerende, waarvan het laatste (de pinas, gelijk men het toen noemde, of het advies-jacht, gelijk wij thans zouden zeggen) veel kleiner van omvang dan de overigen is, en die met elkander onze eerste Oost-Indische vloot uitmaakten. Een steen dragen ze, die den naam van "*de Gebr. de Houtman, inboorlingen en poorters van Gouda, als grondvesters van het eerste verbond, gesloten tusschen Nederland en Insulinde*", ten opschrift voert. En die steen wederom wordt gekroond door eene zinnebeeldige voorstelling, die u aan scheepvaart en koophandel en heur rijke en weldadige vruchten herinnert, gelijk deze eenmaal, in hetgeen hun hier tot steunpunt dient, hunnen mildsten bron en tot op den dag van heden nog voor ons vaderland hunnen hechtsten grondslag vonden. Ik vraag het u: kan men werkelijk door beitel of penseel een der merkwaardigste feiten onzer geschiedenis met zijn gewichtigste gevolgen, in korter en krachtiger trekken, uitdrukken? Maar is nu die geheele opvatting ook waar? zoo hoor ik sommigen vragen. Of wordt wellicht door het een en ander den genius der geschiedenis geweld aangedaan? Ik zou mij schamen, Mijne Heeren! mijne huidige taak onder u te hebben aanvaard, indien omtrent het een of het ander zelfs nog maar een zweem van twijfel bij mij was overgebleven. Neen, welke pogingen men ook in 't werk

---

[1] Het is opmerkelijk, dat dit schip wel in de *gedrukte* journalen onder dezen naam, maar in de *geschreven* stukken op het rijks-archief immer onder dien van den *Hollandschen leeuw* voorkomt. Zou het ook dezelfde bodem kunnen geweest zijn, die later wellicht bij verkoop aan DE MOUCHERON over was gegaan, waarop C. DE HOUTMAN zijn tweede reis ondernam, en die toen natuurlijk het eerste gedeelte van dien naam verloren maar het tweede behouden heeft. Men weet toch, dat het schip, waarover hij toen gezag voerde, de Leeuw heette, terwijl er onder de tweede vloot, te Amsterdam uitgerust, geen enkel van dien naam gevonden werd.

hebbe gesteld in onzen tijd, om hem van die eerekroon te berooven, het valt niet te ontkennen: CORNELIS DE HOUTMAN was wel waarlijk de grondlegger van het eerste verbond tusschen Nederland en Insulinde. Een enkel partijdig dagboek, door een jong en onbezonnen vriend zijns bittersten vijands geschreven, [1] is niet in staat hem van den voorgrond, waarop hem tijdgenoot [2] en nakomeling heeft geplaatst, naar den achtergrond te verdringen. Zoo vele andere van meer bezonnene en onpartijdige tochtgenooten, die wisten welke gewichtige belangen het hier gold, waarvan gene in zijne ondergeschikte scheepsbetrekking niet eens kennis schijnt gedragen te hebben, [3] staan nog immer gereed om hem te wederleggen. Maar ik ben heden niet onder u opgetreden, om mij op nieuw als tot een vroeger reeds gestreden strijd

---

[1] Zie het geheele stuk, dat zich *in originali* op het Rijks-archief bevindt, afgedrukt in het werk van Jhr. Mr. J. K. J. DE JONGE, *de opkomst van het Nederlandsch gezag in Oost-Indië*, in 1864 te 's Gravenhage en Amsterdam uitgegeven. Dl. II, bl. 287 vv. — Terecht merkt op dat geschrift, door den Heer DE JONGE zoo hoog aangeslagen, de Heer J. TER GOUW in Afl. 31 en 32 van "Neêrlands geschiedenis en volksleven" door Mr. J. VAN LENNEP, Prof. W. MOLL en ZEd. uitgegeven, in 1879 bij A. W. SIJTHOFF te Leiden in het licht verschenen) aan: "Het journaal van den adelborst FRANK VAN DER DOES, levert weinig "of niets op ter beoordeeling van HOUTMAN. De schrijver was in "ondergeschikte betrekking en behoorde tot de aanhangers van VAN "BEUNINGEN, zijn chef op de Hollandia, maar HOUTMANS vijand. Ook erkent hij, dat toen hij eens HOUTMAN beschuldigde, zulks geschiedde op "*vermoeden*" en in navolging van anderen. T. a. p. Dl. II, bl. 346.

[2] "Dat hij in de schatting der tijdgenooten de held van den tocht was, bewijst het monument in 1612 door VONDEL voor de Nederlandsche zeevaarders gesticht in zijnen Hymnus:

"Door HOUTMAN's kloeck beleyd zoo nutten reijs voltrecken,
Die, keerende andermael gaet dese Vaert ontdecken,
't Gheruchte synes naems als een dierweerdigh pand!

En nu is het de vraag niet, hoeveel VONDELS oordeel geldt; — hier is zijn oordeel niet: de dichter sprak het gevoelen der natie uit."

Woorden van den Heer J. TER GOUW. A. W. bl. 32.

[3] In het journaal van v. d. DOES wordt van de eerste dagen van Juli 1596 en het belangrijke, dat daarop volgens alle andere journalen plaats had, niet eens melding gemaakt.

aan te gorden. Slechts datgene mag ik hier niet geheel verzwijgen, wat later onderzoek zoowel van mijzelven als anderen [1] sedert aan het licht heeft gebracht, om hem als het *hoofd* en niet slechts als de *rechterhand* der geheele onderneming te *handhaven*. Wie toch, ik vraag het u, speelde reeds, toen hij aangaande alles wel ingelicht uit Lissabon was wedergekeerd, een hoofdrol onder de Amsterdamsche reeders en kooplieden? Het is CORNELIS DE HOUTMAN geweest, die de eerste stukken betreffende dien tocht en gericht aan de Staten van Holland en West-Vriesland mede onderteekend heeft. [2] Wie werd niet alleen tot Hoofd-Commies aan boord der schepen, maar boven de drie overigen, zelfs met praeadvies in iedere zitting van den Scheepsraad en, bij staking der stemmen, met eene beslissende stem benoemd? Het is wederom CORNELIS DE HOUTMAN geweest, gelijk uit de instructie voor den Scheepsraad, op dien tocht ontworpen en vastgesteld, blijken kan. [3] Wie gold en liet zich gelden als de *Capitano major* bij hunne aankomst te Bantam: hield daar als zoodanig een plechtigen intocht: opende daar de eerste onderhandelingen betreffende een te sluiten verbond? Alweder het is CORNELIS DE HOUTMAN geweest die bij het een en ander, krachtens het hem verstrekte patent, [4] in geen geringer waardigheid dan van vertegenwoordiger van zijne Vorst. Excellentie handelde. Maar waarop het ons hierboven alles aankomt, wie heeft werkelijk op een der eerste Julidagen van 1596 dat eerste verbond, of gelijk het in het stuk zelf luidt: "*die ligue van vruntschap en verbondtenis*," waarbij het den onzen werd toegestaan in die "*haven ende stede te handelen, copen, vermangelen ende te vercopen, so dick ende menighmaelen het hun gelieven*" zou, [5] gesloten en onder-

---

[1] Zie vooral het boven reeds aangehaald stuk van den Heer J. TER GOUW.

[2] Zie de Resolutieën van Holland van 17 Mei en 31 Oct. 1594.

[3] Zie het stuk in het dossier betreffende dien tocht op het Rijks-archief aanwezig onder den titel van: *Instructie voor den Scheepsraet*, acht artikelen bevattende en door de bewindhebbers van de Compagnie van verre eigenhandig onderteekend en daarvan *art.* 2.

[4] Zie de instructie voornoemd, *art.* 8.

[5] Jhr. Mr. DE JONGE. A. W. Dl. II, bl. 373 vergeleken met J. J.

teekend? Het is CORNELIS DE HOUTMAN en niemand anders dan CORNELIS DE HOUTMAN geweest, [1] die het eenige maanden later zelfs, op den 11 October, omdat men dit onder invloed der Portugeezen had geschonden, vernieuwd, verscherpt, bevestigd heeft. Ik weet het wel dat hij hier niet geheel onafhankelijk en vrijmachtig handelde. Aan zijne instructie van Z. Excell. Graaf MAURITS VAN NASSAU was hij gebonden. Maar gelijk deze reeds op zich zelf zeer vrijgevig was, [2] leverde zij ook later geen beletsel op om in het gesloten verbond zelfs de woorden op te nemen: "*met den doorluchtigen Prins voors. en met UEd.* [3] Ik weet het evenzeer, dat die eerste expeditie niet terstond al de vruchten afwierp, welke sommige zich daarvan voorgesteld hadden. Hij, zoo min als de bestuurders der Compagnie van verre, schijnt dit zelf verwacht te hebben. Want in al hunne daarover met de Staten gewisselde stukken spreken zij gedurig van "*twee voyagies*". Maar toch *f* 87,000, [4] na attrek van alle kosten en schaden, en ondanks de weigering der schippers, om, ter verhooging daarvan, ook de Molukken aan te doen, was ook in die dagen vooral geen onaardige winst. En van welken invloed zij in het vervolg van tijd voor koophandel en zeevaart zou kunnen worden, bewees

---

PONTANUS, rerum et urbis amstelodamensium historia Lib: II. Cap. 24 of de vertaling daarvan door MONTANUS, bl. 193 v.

[1] Zie het *Diarium Nauticum itineris Batavorum in Indiam Orientalem*, in 1598 te Arnhem bij JOANNES JANSONIUS uitgegeven, op Juli 1596.

[2] Zie daarvan art. 28, luidende: En indien op de reyse bij den Scheepsraet worden bevonden noch eenige articulen, dienstig tot welvaeren deser voyagie zullen deselve aengenomen worden gelijk de vorige." De geheele titel van dit stuk, dat zich nog op 's Rijks archief bevindt, luidt: "Articulen en ordonnantie diewelcke ZEx grave MAURITS VAN NASSAU, Stadthouder enz. ende Admirael van der zee, ordonneert en beveelt dat op de vier schepen varende bij Oosten de Capol le bonne esperance, gedurende derselve voyagie onderhouden ende naergecomen zullen worden." Het bevat in zijn geheel 30 artikelen.

[3] Er komt daarin nog verder de verzekering voor: „Ende dat meer is, wij sijn tevreden dat U. E. come (of iemant van harent wegen), om alhier in onse haven en stede te handelen enz." Welke tevredenheid, gelijk men weet, later C. D. H. zoo slecht bekomen is.

[4] Zie J. TER GOUW, Amsterdamsche tafereelen, bl. 158.

reeds terstond het jaar 1598, toen er in Holland en Zeeland een algemeene ijver ontstond, om naar Oost-Indië te varen, en Amsterdam alleen reeds weder een negental schepen langs dienzelfden weg derwaarts zond.

Neen, er valt niet aan te twijfelen, zij het ook met hulp en voorlichting van anderen, CORN. DE HOUTMAN heeft ons den weg naar en in Oost-Indië gebaand. Hij was werkelijk de grondlegger van het verbond tusschen Nederland en Insulinde. En heeft hij het, hoewel zijns ondanks, op zijn eerste reize reeds door het tijdelijk gemis zijner vrijheid, en op een tweede zelfs door het verlies zijns levens met zijn bloed verzegeld: gelukkig dat hij van een jongeren broeder werd vergezeld, die in het leven niet alleen gespaard bleef, maar die ook door zijne edele houding en den goeden dunk dien hij den inlanders van echt Hollandsche trouw wist in te boezemen, den invloed der Portugeezen gefnuikt en het verbond, door dien broeder gesloten, bevestigd heeft. [1]

Bij de beschouwing van ons monument, als een echt nationaal gedenkteeken, dringt zich eindelijk nog een denkbeeld aan mijnen geest op. De *plaats* waar wij het stichtten, geeft daartoe aanleiding. "*Met het verbond tusschen Nederland*

---

[1] Deze laatste woorden doelen op eene minder algemeen bekende bijzonderheid uit het leven van FR. DE HOUTMAN. Tot een tweede reize met zijn broeder, door DE MOUCHERON uitgezonden, met de Zeeuwsche schepen de "Leeuw" en de "Leeuwin", was reeds CORNELIS vermoord, maar bevond ook hij zich thans als een gevangene van den sultan op Atchin, toen daar ook in November 1600 PAULUS VAN CAERDEN met een tweetal Amsterdamsche schepen aanlandde. "Op den 31 December," zoo bericht ons nu hem betreffende de Heer DE JONGE. A. W. Dl. II, bl. 232 v., "verscheen bij dezen FREDERIK DE HOUTMAN aan boord. Hij was met 3 anderen gevangenen in een schuitje uit Pedir gekomen en bevestigde het bericht dat er geheime aanslagen tegen VAN CAERDEN gesmeed werden. Toen FREDERIK DE HOUTMAN nu eenmaal vrij aan boord was, wilde VAN CAERDEN hem natuurlijk bij zich houden en hem beschermen. Maar FREDERIK DE HOUTMAN antwoordde hem: *dat hij niet gekomen was als vluchteling, maar alleen om* VAN CAERDEN *te waarschuwen voor de gevaren die hem bedreigden en dat hij nu, ondanks het kwaad dat er broeide, welligt zijn leven, zeker althans zijne vrijheid in gevaar wilde stellen en terugkeeren naar het hof des sultans,*

en Insulinde, zoo wierp men ons tegen, [1] *heeft Gouda niets meer dan elke stad van Holland en Zeeland te maken.*" Men liet er echter onverwijld op volgen: "*tenzij als de geboortestad van* HOUTMAN." Maar ik vraag het u, Mijne Heeren! kon men wel een beter wapen ons in de hand geven, om onze keuze van de plaats, waaraan wij boven ieder andere de voorkeur gaven, te verdedigen. Juist als de geboorteplaats van de GEBR. DE HOUTMAN, komt aan Gouda de eer van een monument voor die GEBR. DE HOUTMAN te bezitten, toe. En waar een Vlissingen u op het standbeeld van M. ADR. DE RUYTER, een Delfshaven op dat van PIET HEIN, en om ook eens even een ander gebied te betreden, een Brouwershaven op dat van vader CATS wijzen, evenzeer inboorlingen dierzelfde steden, doch die zich tevens jegens ons geheele vaderland verdienstelijk maakten, daar durven wij dan ten slotte zelfs ook op dien grond gerustelijk ons monument een echt nationaal gedenkteeken heeten!

Maar genoeg reeds tot staving onzer stelling. Wellicht heb ik te veel van sommiger geduld gevergd. Men ontbloote thans het kunstgewrocht en make het zichtbaar voor ons aller oogen, terwijl de tonen klinken van ons geliefkoosd volkslied!

(Hierop volgde de onthulling onder het spelen van het "Wien Neerlands bloed," door de muziek.)

Als zoodanig geven wij het dan ook heden aan u over, Edel Achtbaar Bestuur der gemeente Gouda. Ontvang het als een huldeblijk aan twee uwer grootste inboorlingen en burgers uit naam van een dankbaar nageslacht, zoowel in Nederland als Insulinde. Neem het als zoodanig voortdurend in uwe hoede en bescherming. Onderhoud het en zorg er

---

"*verhoopende niet alleen sijne, maar ook zijner medegevangenen verlossing te procureren, aan* VAN CAERDEN *lading te besorgen, een vast "contract met den koning te maken, opdat de Nederlanders jaarlijks "aldaar in vrede en vriendschap zouden mogen komen om te handelen.*" Over den gunstigen uitslag van zijn voortdurend pogen zie men het vermeldde op bl. 253 en volgg.

[1] Prof. R. FRUIN, in een ingezonden stuk, te vinden in de Nieuwe Rotterdammer Courant van 21 Sept. 1876.

bestendig voor, opdat het, gelijk het thans werkelijk is, steeds als een sieraad binnen uwe veste prijke. Wijst er uwe medeburgers op, als op een teeken van de waarachtigheid en trouw dier zinspreuk uwer vaderen, die gij in uw stedelijk wapen voert, maar ook als een wegwijzer voor henzelven en hunne kinderen:

"*per aspera ad astra.*"

Ik heb gezegd!

Onder het afdrukken dezer toespraak komt mij het laatst verschenen nommer van *Eigen haard*, met het stuk van den Heer P. A. LEUPE over F. (DE) HOUTMAN, in handen. Ofschoon die Heer verklaart in het begin van zijn opstel: "Voor zoo verre het CORNELIS betreft, scharen wij ons volgaarne aan de zijde der tegenstanders van het monument". Zoo deelt hij ons later eene bijzonderheid mede, ons tot nog toe onbekend, maar die behalve het door mij aangevoerde, den voorstanders juist nog tot een krachtig wapen dienen kan. Ik bedoel hier het besluit der Staten Generaal van 18 Maart 1626 dus luidende: "Is gelesen de requeste van FREDERICK HOUTMAN, gesecondeert met voorschrijvens van sijne Excellentie de Heer PRINCE VAN ORANGIE, versoeckende voor de groote diensten bij hem ende sijnen Broeder zaliger CORNELIS HOUTMAN door diversche reijsen in Oost-Indië gedaan.

"*Wesende oock de geene die d'aldeseerste Voyagie derwaarts bij der hant genomen en in het werk hebben gestelt, dat hij met digniteijt ter eere van sijn geslachte ende een jaerlijksche remuneratie gerecompenseerd mach worden.*

.....

.....

Waarop gedelibereert sijnde is goetgevonden, datte saeck op 't favorabelste aen die van de Oost-Indische Comp. zal worden gerecommandeert ende versocht, dat deselve soowel op te jaarlijksche remuneratie, als 't ontfangen der gepretendeerde openinge willen disponeeren.